

OMYLY PŘI VÝSADBÁCH DŘEVIN V KRAJINĚ

Ing. Darek LACINA

AOPK ČR, Úsek ekologie a krajiny lesa, Lidická 25/27, 657 20 Brno

darek_lacina@nature.cz

Anotace

Program péče o krajinu MŽP je nejdůležitějším dotačním zdrojem pro výsadby dřevin v krajině. Za dobu existence tohoto programu bylo zrealizováno velké množství výsadeb. Proto můžeme vyhodnotit, jak úspěšné nebo neúspěšné tyto snahy jsou. Při pohledu zpět je možno se poučit ze stále se opakujících chyb. V textu je rozebráno několik základních nedostatků, které bývají příčinou nezdaru nebo mohou způsobit problémy v budoucnosti. Týkají se velikosti a kvality sadebního materiálu, kvality práce při výsadbě, ochrany sazenic, ale i problémů plynoucích z nevhodné (většinou nedostatečné) následné péče.

Většina problémů je výsledkem absence odborného dozoru a kontroly přímo při provádění prací. Tento nedostatek je třeba řešit autorským dozorem odborně způsobilou autorizovanou osobou.

Tento příspěvek shrnuje dosavadní poznatky z realizací krajinotvorných programů, především pak Programu péče o krajinu. Díky těmto, ale i jiným programům bylo do naší krajiny vysazeno v uplynulých letech nemalé množství dřevin. Jak se těmto výsadbám daří? Počínali jsme si při sázení a pak i následné péči správně? To jsou otázky, na které není jednoznačná odpověď. Něco se podařilo, něco dopadlo hůře. V následujícím textu je rozebráno několik základních nedostatků, které mohou být příčinou nezdaru nebo mohou způsobit problémy v budoucnosti. Hovořit tak budeme o sadebním materiálu, kvalitě práce, ochraně sazenic a následné péči.

1. Sadební materiál

a. Velikost sadebního materiálu

Základním rozhodnutím je, zda použít technologii lesnických nebo zahradnických výsadeb. S tím souvisí velikost sadebního materiálu. Nelze jednoznačně tvrdit, že jeden způsob je vhodný a druhý ne. Velmi záleží na místních podmínkách, specifických záměrech projektu či jiných okolnostech. V každém případě by měl být vždy kladen požadavek na vyspělost sadebního materiálu. Pro lesnické sazenice platí, čím větší, tím lepší. To nemusí být pravdou pro zahradnické sazenice, neboť zde bude rozhodující cena s následnou náročnou péčí. Skutečnost bývá často opačná – především lesnické sazenice pod 20 cm výšky.

b. Kvalita sadebního materiálu

Související problém, který vyniká daleko více u zahradnického materiálu. Nežádka realizátor vedený snahou po minimalizaci nákladů šetří právě na sadebním materiálu. Nakoupen je potom „odpad“ ze školek, který má zcela nevhodné parametry. Sazenice jsou přeštíhlené (vytáhlé), kořenový systém je nedostatečně vyvinutý nebo deformovaný, kmínky nejsou průběžné, vidličnatě se větví, korunky jsou deformované, terminál nasedá vícenásobně „bajonetovým“ způsobem, různá mechanická poškození.

2. Kvalita práce

Mezi nekvalitně provedené práce je možno zařadit vykopání menších jamek, což má za následek deformace kořenového systému či obnažení kořenového krčku, někdy i kořenů. Opakem je „utopení“ sazenic, což je také špatné. Nevhodná je ve většině případů i tzv. výsadba „pod motyku“, kdy dochází také k deformaci kořenového systému.

Velkým problémem v mnoha případech použití zahradnického sadebního materiálu je absence ošetření dřevin při výsadbě (odborné zásahy do koruny, někdy i tvarování kmene). Přitom touto cestou se dá napravit mnoho vad, které má nekvalitní sadební materiál (viz výše).

Za vadnou práci je třeba považovat i špatnou manipulaci se sazenicemi, kdy dochází k mechanickému poškození odřením nebo k poškození až odumření materiálu vlivem zaschnutí kořenového systému.

3. Ochrana sazenic při výsadbě

Při této činnosti se chybí asi nejvíce. Lesnické sazenice jsou většinou chráněny před zvěří pomocí oplocení. Ve většině případů se používá odpovídající pletivo používané v lesnictví. Problémem bývá špatná instalace, kdy mezi pletivem a terénem vznikají prostory dosti velké, aby do oplocení pronikl zajíc, který pak může sazenice výrazně poškodit. Zvláště ve vyšších vegetačních stupních bývá problémem malá výška oplocení, což má při vysoké vrstvě sněhu v zimě za následek proniknutí zvěře do chráněného prostoru.

Zcela specifickým problémem je ochrana individuální (především pro zahradnický sadební materiál, popř. pro lesnické poloodrostky a odrostky). Můžeme se setkat s různými způsoby ochrany od lesnických plastových tubusů, přes plastové perforované chrániče, chrániče z ocelového králíčího nebo plastového pletiva, až po zcela specifické způsoby, jako je např. využití rákosu, skelné vaty, různých fólií nebo využití různých odpadních materiálů. Mnohé z těchto způsobů ochrany jsou zcela nevhodné (dochází např. k odírání kmene). Platí, že i ty vhodné jsou užitečné jen za určitých podmínek, zatímco za jiných mohou škodit. Příkladem může být klasická ochrana plastovými perforovanými chrániči. Použije-li se na příliš slabý materiál, který je špatně (nebo vůbec) kotven, dopadne to tak, že chránič v konečném důsledku „stáhne“ sazenici k zemi. V jiném případě je tento plastový chránič opět neúčinný, protože je dodáván většinou ve výškách do 0,75 m, což znamená, že vrchní okraj chrániče je přibližně ve stejné výšce jako srnčí chrup. „Trčí-li“ z takové ochrany terminál pouhých 10 – 20 cm, je to pro srnčí přímo výzva k ukousnutí.

Nevhodné je také obalování kmenů neprodyšnými materiály, kdy hrozí přehřátí pletiv (zvláště, je-li obal tmavý) nebo rozvoj hub.

S ochranou sazenic velice úzce souvisí i kotvení. Jsme často svědky, použití poddimenzovaných kotvících kůlů (mnohdy odpadní materiál z pil, různé latě atd.). Je třeba zdůraznit, že více vydrží neodkorněné či odkorněné kůly, mnohem méně pak různé pilařské výřezy (hranoly).

Jiným problémem je vlastní instalace kotvení. I při odpovídající velikosti vůči sazenici je možno udělat více škody než užitku, je-li kotvení zasazeno mělce. Vlivem různých, především pak povětrnostních podmínek se takové kůly vyvracejí a sazenici lámou nebo ohýbají k zemi. Tento problém je častý i v případě uhnití kůlů u země.

4. Následná péče

Vlastní výsadbou ještě není zabezpečen zdárný vývoj sazenice. I nadále je třeba se o ni starat. Jedná-li se o lesnický způsob výsadby, největším problémem bývá boj s buřením. Protože se často pohybujeme na orné půdě, jde o ruderální nitrofilní společenstva merlíků, lebed, pelyňku černobýlu apod. Každý projekt by měl navrhnout odpovídající množství

zásahů. Péče by měla trvat v ideálním případě 5 let. Zajímavý poznatek přinesla praxe, kdy se zjistilo, že na hydriky normálních až mírně vlhkých půdách se dokáží většinou sazenice časem prosadit i v případě, kdy je následná péče zanedbávána. Do následné péče o lesnické výsadby je třeba zařadit i pravidelnou kontrolu a případnou opravu oplocení, protože jeden zajíc nebo srnec dokáže výsadby v oplocení zcela zlikvidovat.

Následná péče o zahradnické výsadby spočívá z velké části z preventivních opatření, kontrol a oprav kotvení, individuální ochrany, tvarování koruny nebo odstraňování výmladků prorůstajících skrz chránič kmene.

Následnou péčí se rozumí i zálivka. Ta by měla být při výsadbách v krajině spíše minimalizována na období přisušku, přičemž platí, že zálivka bude rozložena do méně bohatších dávek. Bohužel, mnoho výsadeb není zavlaženo vůbec, což se při extrémních teplotních situacích posledních let projevuje vysokou úmrtností sazenic.

Výše uvedené problémy jsou rozhodujícími důvody neúspěšných snah o výsadby v krajině. Vše je v rukou lidí, kteří se na realizacích podílejí. Myslím, že proti nekvalitně prováděné práci je možno bojovat jedině trvalou a přísnou kontrolou v průběhu celého procesu tvorby zeleně od stanovení podmínek pro výběru subjektu, který bude práce provádět, přes jeho vlastní výběr, kontrolu použitého sadebního materiálu, stejně jako i vlastní práce, až po následnou péči do okamžiku zajištění samostatné životaschopnosti realizovaných výsadeb. Na celý tento proces by měla dohlížet odborně zdatná osoba. Nabízí se tak řešení, které je vhodné a i zcela legitimní. Tímto řešením je využití institutu autorského dozoru příslušného projektanta s odpovídajícími právy, povinnostmi i ohodnocením.